

Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı Öğrencilerinin Çeviri Sorunları

İlknur EGEL*

SUMMARY

In this paper, I analyzed the three main difficulties experienced by third and fourth year translation students in the Education Faculty, Uludağ University, 1992-1993. My procedure was to question 100 students on the three major difficulties they face when translating from Turkish to English. According to the results, there are fourteen different problems that students face when they translate. I observed the first and foremost difficulties which are as follows:

1- 66 % of the students say they have problems due to vocabulary.

2- 48 % of the students say that they have problems to do with the grammar of the English language.

3- 28 % of the students say that in every case it is not possible to find a match for a Turkish proverb or saying.

At the next stage, I tried to find out the reasons which lie behind these problems. In the course of study, I made some suggestions on finding solutions to these inconveniences. After all, this study

* Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı, Öğretim Görevlisi.

may seem simple to some, yet it is a fact that through this questionnaire we have got some concrete results.

Ülkemiz günden güne gelişmektedir ve bir yabancı dil öğretimi çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma sürecinde vazgeçilmez olduğu bir gerçektir.

Günümüzde yabancı dil öğretimi, ilk öğretimden başlayarak yüksek öğretime kadar uzanmaktadır. Gerek orta öğretimde, gerekse yüksek öğretimde, öğrencilerimize, bir yabancı dili neden öğrenmek gerektiği konusunda bilgilendirmemiz gereklidir.

Kimileri yabancı dilin asıl amacını bilmeden onu öğrenmeyi bir övünme aracı olarak görüp çocuklarını bilinçsiz bir şekilde yabancı dilde öğretim, özel okullara veya anadolu liselerine girmeye zorluyorlar. Bu tür yanlışlara düşmek gerekir.

Bölümümüz Üniversitemizin yabancı dilde öğretim yapan tek bölümüdür. Öğretim yaptığımız bu bölüm İngilizce, Fransızca ve Almanca öğretmenleri yetiştirme amacını taşımaktadır.

İngiliz Dili Eğitimi, Anabilim dalımızda her öğrenim yılı, öğrencilerimiz programımızda önemli bir yer tutan çeviri derslerini almaktadırlar. Anabilim dalımızda bu dersleri başarıyla yürütmekte olan çok değerli hocalarımıza buradan saygılarımı iletme istiyorum.

Bugün, benim buradaki asıl amacım fakültemizin, İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dalı öğrencilerinin özellikle Türkçe'den - İngilizce'ye yaptıkları çevirilerinde karşılaştıkları sorunların bazılarını dile getirmektir. Herkes çevirinin zor bir uğraş olduğunu bilmektedir. Çevirmen hem **kaynak dili** hem de **amaç dili** çok iyi bilmelidir. Bu dillerdeki sözcükleri, deyimleri kullanmak ve dilbilgisi kurallarına göre kullanarak, anlamlı bir çeviri yapmak zordur. Bir başka deyişle çevirmen, çevireceği tümcenin amaç dildeki "en iyi karşılığını" vermelidir.

Şu tümceyi örnek olarak inceleyelim. "I'm cold".

Bu tümce Türkçeye çevrildiği zaman "üşüyorum" anlamını vermektedir. Fakat bu tümceyi sözcüğü sözcüğüne Türkçeye çevirecek olursak "ben soğugum" biçiminde bir anlamsızlık ortaya çıkar.

Gördüğünüz gibi çevirmen burada basit görünen ama çok anlamı olan bir tümce ile karşılaşabilir ve çevirisinde bu tümcenin amaç dildeki en iyi karşılığını vermeye çalışmalıdır.

Bu örnekten şu sonuca varabiliriz;

Çeviriler YANLIŞ / DOĞRU açısından değerlendirilebilir. Eğer çevirmen sözcüklerin anlamını doğru algılayamaz ve bu sözcüklerin amaç dilde doğru olanlarını seçemez ve birbirine bağlayamazsa çevirisi "yanlıştır" diyebiliriz.

Çeviriler "yanlış / doğru" açısından değerlendirildiğinde, buna bağlı olarak "sadakat / serbestlik" ikilemi de ortaya çıkmaktadır. Bir çeviriye sadık mı yoksa serbest mi diye sorgulayabiliriz.

Sadakat tekniğini kısaca anlatmak gerekirse, çevirmen kaynak dilden amaç dile sözcüğü sözcüğüne çeviri yapmasıdır, diyebiliriz. Bu teknik ilk anda daha kusesursuz gibi görünebilir ama bazen bir kaynaktan anlatılan tam anlamı vermeyebilir.

Çeviride "serbestlik"te ise yorumun büyük payı olduğu söylenebilir. Çeviri bu açıdan bir etkinlik süreci olarak değerlendirirsek, çevirmen, çevirilecek metnin anlamını kavramaya çalıştığı sırada bir okuyucu durumundadır. Her okur gibi çevirmenin de metni okuyup kavraması gerekir. Çevirmen bu süreçte yorumu amaç dile aktarırken daha özgürdür. Çünkü kaynak metni, kendisine göre tekrar yaratmaktadır. Tabii bunun sakıncaları da tartışılabilir.

Örnek: "The letter you wrote is you".

Bu tümceyi sadakat kavramından yola çıkarak amaç dile, Türkçe'ye "Yazdığınız mektup SİZSİNİZ", biçiminde çevirilecektir doğal olarak. Oysa burada vurgulanan şey bu anlamda değildir ve yanlış yapmışız demektir. Oysa serbestlik ilkesinden yola çıkacak olursak "Yazdığınız mektup sizi YANSITIR", biçiminde yorum getirmek zorundayız.

Görüldüğü gibi çeviride yapının özgünlüğünü korumak oldukça zordur. Çevirinin zor bir uğraş olması nedeniyle sorunları da oldukça çoktur. Ben, öğrencilerimizin en çok karşılaştıkları sorunlarının bazılarının üzerinde durmak istiyorum.

Sizlere şimdi sunacağım sorunlar bu yılın üçüncü ve dördüncü yıl öğrencilerimizden, toplam 100 öğrenciye uyguladığım bir anket sonucu ortaya çıkmıştır.

Ankette öğrencilerime çeviride karşılaştıkları üç önemli sorunu yazmalarını istedim. Anket sonuçlarını değerlendirdiğimde 14 farklı sorunun ortaya çıktığını gördüm ve bu sorunları sıklıklarına göre şöyle sıraladım:

- 1- 66 öğrencinin en büyük sorunu "sözcük"lerden kaynaklanmaktadır.
- 2- 48 öğrenci İngilizce dilbilgisini iyi bilememekten yakınıyor.
- 3- 28 öğrenci Atasözlerin ve Deyimlerin tam karşılığını bulmanın zor olmasından şikayetçi.
- 4- 27 öğrenci çeviri sınavlarında yeterince süre verilmiyor demiş.
- 5- 22 öğrenci sınavlara nasıl hazırlanacağını bilmiyormuş.
- 6- 21 öğrenci çeviri "yoruma dayanmaktadır, herkesin yorumu farklıdır" diyor.
- 7- 21 öğrenci çevirisinde hata yapmaktan korkuyormuş.
- 8- 15 öğrenci sınıf içindeki çevirilecek parçalar ilgimizi çekmiyor demiş.

- 9- 13 öğrenci "Anadilimi iyi bilmiyorum ki çeviride nasıl başarılı olayım? diyor.
- 10- 9 öğrenci "İngilizce düşünemiyorum" demiş.
- 11- 7 öğrenci ders dışı kaynakların az olmasından şikayetçi.
- 12- 6 öğrenci her yıl ya da dönem, öğretim elemanı değişikliğinden şikayetçi.
- 13- 4 öğrenci şiirin çevirisi olmaz demiş.
- 14- 1 öğrenci ise verilen metinlerin içeriğini kavrayamadığını belirtmiş.

Gördüğünüz gibi bütün bu sorunlar gelecekte, yeni kuşakları kendilerine teslim edeceğimiz çok değerli İngilizce öğretmenleri adaylarımız tarafından dile getirilmiştir. Öğretmen yetiştiren bir kurum olarak da onların sorunları bizim sorunlarımızdır diyorum ve bu sempozyum nedeniyle onlara bazı çözümler getirebilirsek ne mutlu bizlere diyebilirim.

SORUNLAR VE ÇÖZÜM YOLU ARAYIŞLARI

1. SÖZCÜK SORUNU

Öğrencilerimizin % 66'sı çeviri yaptıkları zaman en çok sözcüklerle ilgili sorunları olduğunu belirtmişlerdir. Bu sorunları üçe ayırabiliriz:

1.1. Sözlüklerin Yetersizliği

Öğrencilerimiz "Aradığımız her kelimeyi sözlüklerde bulamıyoruz" demiş. İnsanoğlu, her an bir yenilik arayışı içindedir, bilim ve teknoloji hızla ilerleme göstermektedir. O nedenle insan yaşamında, bunun sonucunda, yeni ufuklar açılmaktadır. Buna bağlı olarak toplumların dillerine yeni sözcükler eklenmektedir. Bu sözcükler, sözlüklere eklenmezse sözlükler sözlük gereksinimlerimizi karşılayamaz.

Sözlük yazarları ve yayıncıları belli dönemlerde gözden geçirilmiş ve günümüze uygun kapsamlı sözlükler piyasaya sürmek ve öğrencilerde böylesi sözlüklerden yararlanmak durumundadır.

Örnek:

İngilizce'de ZUCCHINI (kabak), SCAD (büyük miktar ve argo olan JUNKY (keş) gibi sözcükler OXFORD'un 1991 basımı İNG.-TÜR., TÜR.-İNG. sözlüğünde bulunmamaktadır.

Bir başka noktaya daha değinmek istiyorum, o da Türkçemize sürekli yabancı sözcüklerin eklenmesidir. Özellikle İngilizce sözcükleri hiç değiştirmeden dilimize almaktayız.

Örneğin "TALK SHOW" adı altında ekranlarımıza programlar gelmektedir. Programın adı aynen İngilizce'de okunduğu ve yazıldığı gibidir. Neden Türkçe olarak "Söyleşi Programı" denmiyor da İngilizce'deki Talk Show deniyor acaba? Gerçi buradaki program sözcüğü de İngilizce'den gelmiştir. Yine bir örnek vermek gerekirse, ünlü bir bestecimiz şöyle bir cümle söyledi: "Gençlerimize non-stop parti vereceğiz". İngilizce bilmeyen bir kişi bu sözlerin hangi anlama geleceğini bilir mi acaba diye soruyorum.

Her gün kitle iletişim araçlarında yoğun bir şekilde 'politika', 'enflasyon', 'ekonomi' gibi terimlerle karşılaşmaktayız. Bu sözcükleri Türkçe sözlüklerinde bulabiliriz. Çünkü bunlar yabancı olmalarına karşın artık Türk Dilimizin bir parçası olmuşlardır.

Örnek:

Biz Türkler ÜZGÖREÇ sözcüğü yerine İngilizce olan TELEVİZYON sözcüğünü kullanıyoruz. Almanlar televizyon sözcüğü yerine kendi dillerinde bulunan FERN (uzağı) - SEHEN (görmek) sözcüğünü kullanmaktadır.

Türk Dil Kurumu güzel bir şekilde televizyon sözcüğünün Türkçe karşılığını bulmuştur:

TELE	-	uzakta
VISION	-	görünüm

İkisi birleştirilince UZGÖREÇ kelimesi türemiştir. Burada da çeviri yapılmıştır.

1.2. Çeviri Metin'deki Sözcüğün Karşılığını Doğru Bulma

Çevirinin gerek uygulaması gerekse kuramı güçlüklerle doludur. Bu güçlüklerden biri de kaynak metinde kullanılan sözcüklerin gerçek anlamını saptamaktır. "Gerçek anlamı" dediğim zaman yazarın, okuyucunun kafasında neyin canlanmasına, hangi duygu ve düşüncenin uyarılmasına neden olan sözcüğün anlamını kastediyorum.

Örneğin, İngilizce'de yalın bir sözcük olan 'HOT' un 'Altın Sözlük'te (Milliyet Yayını) 12 tane anlamı vardır.

'It is hot' tümcesinin karşılığı bir şeyin sıcak, acılı, ateşli, kaçak, acele veya baharlı gibi verilebilir.

İşte burada amaç dilde en doğru anlamı verebilmek için çevirmen kaynak metni çok iyi kavramalı. Bunu başarabilmek için de kaynak dilde çevirmen tarafından iyi bilinmelidir.

Örneğin:

'INTEREST' sözcüğü ilgi, çıkar ve faiz gibi birden çok farklı anlamlar taşımaktadır. Çevirilecek metin ekonomiye ilişkinse çevirmen bunun faiz anlamını seçecektir, değilse bekli de hiç ilgisi olmayan sözlükteki ilk karşılığı olan 'ilgi' sözcüğünü seçecektir. Yine bir başka örnek vermek gerekirse:

"... bu tür kurumlarda" yapısında öğrenci 'kurum' sözcüğünün karşılığı olarak Türkçe - İngilizce sözlükteki ilk anlamı olan 'SOOT' sözcüğünü yazmıştır. Oysa ki 'INSTITUTION' veya 'ESTABLISHMENT' sözcüğünü kullanmalıydı.

1.3. Teknik Terimler

Öğrencilerimizin bir kısmı ise teknik terimlerin yabancı gelmesinden şikayetçi. Bu da normaldir, çünkü her bilimin kendine özgü terimleri vardır. Değerli çeviri hocalarımız ders saatleri içerisinde birçok değişik konuya değinmeye özen göstermektedir, fakat kısıtlı sürelerde her konuya değinmek kuşkusuz olanaksızdır.

Doğal olarak öğrencilerimiz yazınsal metinlerde geçen terimleri bilmek zorundalar ama örneğin bir tıp, ekonomi gibi konulara ilişkin terimleri bilemeyebilirler. Ellerine geçen böylesi terimleri içeren sözlüklerden yararlanabilirler.

2. İNGİLİZCE DİLBİLGİSİ SORUNU

2.1. Tümce Kuruluşları

Türkçe'den-İngilizce'ye çevirilerinde veya tersi durumunda öğrencilerimiz kuşkusuz dilbilgisinden kaynaklanan sorunlarla karşılaşacaktır. Bunun ana nedeni ise iki dilin farklı dil ailesinden gelmesidir.

Türkçe, Ural-Altay Dil ailesinden türemiştir oysa İngilizce, Avrupa-Hint Dil ailesinden gelmiştir. Her iki dil de farklı yapılara sahiptir.

ÖRNEK: 'Ben süt içerim', tümcesi özne - nesne - yüklem düzenindedir. İngilizce'ye çevirildiği zaman 'I drink milk', ta ise özne-yüklem-nesne düzenini görebiliriz.

2.2. Ad Öbekleri

Özellikle ad öbekleri (noun phrase) oluşturmada öğrencilerimiz genelde yanlış düşmektedirler. Bunun nedeni İngilizce'deki belirleyicilerin (determiners) ve niteleyicilerin (modifiers) düzeni Türkçe'deki gibi değildir.

Türkçe'de 'son tanımlayıcı - post modifier' yoktur. Türkçe'den İngilizce'ye çeviri yaparken bu zorluk ortaya çıkmaktadır.

Örneğin: 'Masanın üstündeki kırmızı kitap', öbeğinde olduğu gibi İngilizce'ye dönüştürüldüğünde 'masanın üstündeki' kısmı nitelenen 'kitap' sözcüğünden sonra kullanılmalı:

'The red book on the desk.'

Hatta sıfatların düzeni bile tek başına bir zorluk oluşturmaktadır. Öğrenci çeviri yaparken bir yapısal eşdeğerlik aramaktadır. İngilizce'de söz öbeklerinde çok sık rastladığımız Türkçe'de Tanımlık dediğimiz 'article'lar yok. Bu da öğrencilerimiz için bir zorluk teşkil etmektedir.

Örnek:

"Müzik, şiir ve sanattan hoşlanırım" tümcesinin çevirisinde "I love the music, the poetry and the art", diyemeyiz. Çünkü sayılamayan sıfatları genel olarak ele aldığımız zaman 'the' tanımlığını kullanamayız. Doğru cümle "I love music, poetry and art" olmalı.

2.3. Zamanlar (Tenses)

Öğrencilerimizin % 29'u dilbilgisi kurallarının en önemli bir bölümü olan zamanları çevirilerinde kullanırken zorlandıklarını, hata yaptıklarını belirtmiştir. Dilbilgisi kitaplarını incelediğimiz zaman hemen hemen hepsinin öğrenciye zamanlarını (tenseleri) öncelikle öğretmeyi amaçladığını görebiliriz. Eğer bu zamanlar öğrenme sürecinin daha ilk anlarında öğrenciye doğru ve yeterli bir şekilde verilmezse, öğrenci yalnızca çevirilerinde değil, yabancı dil kullanımında da sürekli hata yapacaktır.

Öğrenci, kaynak metinde kullanılan 'zamani' amaç dildeki karşılığı olan zamanda aktaramaz ise metinde geçen olay başka bir zaman diliminde olmuş gibi anlatılır.

2.3.1. Present Perfect Tense

Öğrencilerimiz genellikle 'Present Perfect Tense'in Türkçe karşılığı olmadığından dolayı zorluklarla karşılaşmaktadır.

"Present perfect tam Türkçe karşılığı olmayan bir 'tense' şeklindedir. Ancak Türkçe'ye çevirileri çoğu durumlarda Simple Past Tense çevirisi gibi yapılabilir."¹

Simple Past Tense ile Present Perfect Tense'in arasındaki fark Simple Past'ta hareket veya hareketler geçmiş zamanda olmuş ve bitmiştir.

1 Yılmaz Hasdemir, Translation Methods, 9. Baskı, Mart 1992, s. 27.

Örneğin: 'Dün bir kaza olmuş.'
'An accident happened yesterday'.

Present Perfect Tense'de ise bir veya birkaç hareket geçmiş zamanda meydana gelmiştir ama kullanan kişi geçmiş zaman ile konuşma anı arasında bir bağlantı kurmaktadır. Bu hareket konuşma anından biraz önce de meydana gelebildiği gibi konuşma anından sonra da devam edebilir.

Örneğin: 'Bir kaza olmuş'.
'An accident has happened'.

2.4. Edatlar (Prepositions)

İngilizce'de edatlar, sözcükleri dilbilgisi kurallarına uygun olarak cümle kurmak için isim, zamir ve fiil sıfatları ile kullanılır. Ad ve ad görevi yapan kuruluşları birbirleri ile birleştirmek için kullanılır. Edatlar kısa sözcüklerdir, tek başlarına olduğu gibi bazen grup halinde de bulunabilirler.

Çoğu edatların birden fazla fonksiyonu vardır. Örneğin 'at' edatının en az 15 farklı kullanımı vardır. Öğrencilerimiz çevirilerinde Türkçe düşünerek edatları isimlerden sonra yazmaktadırlar. Oysa İngilizce'de edatlar isimden önce gelir.

Örneğin: 'masanın üstünde'
'on the desk':

3. ATASÖZLERİ VE DEYİMLER

Ulusları belirleyen en çarpıcı unsurlardan biri kuşkusuz dildir. Ulusların temel taşı DİL'dir. Kendimizden farklı olan bir ulusun yaşam tarzını, kültürünü, gelenek ve göreneklerini, bakış açısını, tarihi gibi olguları, o ulusun dilinden öğrenebiliriz. Çünkü bütün bunlar Dil'e yansımaktadır.

Örnek:

Biz Türkler ailelerimize olan düşkünlüğümüzden dolayı **amca**, **dayı**, **enişte** gibi sözcüklerimiz vardır oysa ki İngilizce'de bütün bunları kapsayacak bir tek UNCLE sözcüğü vardır. Yine bunun gibi **teyze**, **hala**, **yenge** gibi sözcükleri AUNTY sözcüğü karşılamaktadır. Bütün toplulukların kendilerine mahsus atasözleri vardır ve bunlar halkın ortak bilgeliğini dile getirir. Atasözü, bir fikri, bir öğüdü, mecaz yolu ile, kısa ve kesin olarak anlatan, eskiden beri söylene gelmiş veciz sözlerdir. Deyim ise genellikle gerçek anlamı dışında kullanılarak bir anlamı düşünceyi dile getiren kalıplaşmış söz grubu olarak tanımlayabiliriz.

Gördüğünüz gibi atasözleri ve deyimler kullanıldıkları topluma mahsustur ve o toplumun halkı tarafından anlaşılmalıdır. Doğal olarak öğrencilerimiz çeviri metinlerinde karşılaştıkları atasözlerin ve deyimlerin karşılığını bulmada güçlük çekeceklerdir. Burada sözcüğü sözcüğüne 'sadık' bir çeviri yapılamaz, aksi takdirde bir anlamsızlık ortaya çıkacaktır.

Örnek:

Türkçe'de çok acıktığımız zaman 'Kurt gibi açım' deriz. Bunu sözcüğü sözcüğüne çevirip 'I am hungry like a wolf', dersek bir İngiliz, ne demek istediğimizi anlamayacaktır. Oysa 'I can eat a horse', dersek bizim çok acıktığımızı anlayacaktır. Bunun da Türkçesi 'Bir atı yiyebilirim', olur o da bizim için anlamsız gelecektir.

Atasözlerin ve deyimlerin çeviride tam karşılığını bulmak için o toplumda yaşamının, o kültürü tanımanın ve o lisanı (kaynak dil ve amaç dil) yaşamının çok faydalı olacağına inanıyorum. Bunu yapamayanlara ise bu konu hakkında kitaplar okumayı ve bunları dikkatlice inceleyip öğrenmeyi tavsiye edebilirim.

SONUÇ

Bildirim başında da belirttiğimiz gibi çeviride başarılı olabilmek için, hem erek dilin hem de kaynak dilin dilbilgisini, sözcüklerini, yapısını, deyimlerini iyi bilmek gerekmektedir. Bu yüzden Türkçe'den - İngilizce'ye yapılan çevirilerde karşılaşılan en önemli üç sorunu gözönüne sermeye çalıştım. Bu sorunları en aza indirgeyebilmek için önerdiğim çözüm yollarını kısaca hatırlatmak gerekirse, şöyle diyebiliriz:

- 1- Kaynak dil ve erek dil çok iyi bilinmeli.
- 2- Erek dilin konuşulduğu ülkelerin kültürlerini iyi analiz etmek gerekir.
- 3- Bilimsel çevirilerin rahatlıkla yapılabilmesi için uygun sözlüklerin hazırlanması gerekir.
- 4- Türk Dil Kurumu özellikle tıp, ekonomi ve teknoloji gibi alanlarda yabancı kökenli sözcüklerin karşılıklarının bulunması konusunda ciddi çalışmalar yapmalıdır.
- 5- Gerek erek dilde gerekse kaynak dilde yazılmış yazınsal metinlerin sıklıkla okunması, çeviri sorunlarımızı en aza indirgemedede yardımcı olacaktır.
- 6- Çeviride özden uzaklaşmamak kaydıyla serbestliğin tanınması gerekir.
- 7- Dilbilgisi konusunda katı davranılmaması, öğrencileri motive ettiği gibi akıcılık da kazandırır.
- 8- Erek dilden kaynak dile sözlüklerin kullanıldığı gibi, bir takım da yan-

lıkların önlenebilmesi için, erek dilden - erek dile sözlüklerin kullanılması önerilmelidir.

Daha önce de belirttiğim gibi dünya gelişmektedir ve bu gelişmelerden haberdar olmak için bir dilden diğerine çeviri yapma zorunluluğu vardır. Çeviri zor bir uğraştır ama imkansız değildir, eğer öğrencilerimizin bazı sorunlarını az da olsa biraz aydınlatabilmiş olmayı umuyorum.

KAYNAKLAR

1. GÖKTÜRK, A.: Çeviri: Dillerin Dili, İstanbul, Çağdaş Yayınları, 1986.
2. YAZKO, Çeviri: 13 Bölüm "Çeviride Yanlış/Doğru Sorunu ve Şiir Çevirisinin Değerlendirilmesi", Saliha Peker, 131, 1983.
3. HASDEMİR, Y.: Translation Methods (Çeviri Metodları 9. Baskı), 1992.
4. KOCAMAN, A., AKSOY, Z. ve BOZTAŞ, İ.: İngilizce Çeviri Kılavuzu, Ankara, Arkadaş Yayınları, 1992.
5. "Atasözleri", Meydan Larousse, s. 238-239 (Sabah, 2. Cilt).
6. "Deyimler", Meydan Larousse, s. 278 (Sabah, 5. Cilt).
7. DEMİREL, Ö.: Yabancı Dil Öğretimi, Ankara, USEM Yayınları, 1990.
8. GRAVER, B.: Advanced English Practice, Oxford University Press, 1984.
9. QUIRK, R., GREENBAUM, S., LEECH, G. ve SVARTVIK, J.: A Comprehensive Grammar of the English Language, Longman Group UK Lmt. 1987.